

บทบาทนักจิตวิทยาคลินิก ในคลินิกเคลื่อนที่สหสาขาวิชาชีพ ศูนย์สมเด็จพระเทพรัตนฯ (clinical psychologist's role in H.R.H. Princess Sirindhorn mobile craniofacial clinic)

ชุตินพนธ์ ปัญญาคำ

บทนำ

โครงการคลินิกเคลื่อนที่สหสาขาวิชาชีพของศูนย์สมเด็จพระเทพรัตนฯ เป็นการทำงานเชิงรุกเพื่อช่วยให้ผู้ป่วยที่มีความผิดปกติบนใบหน้าและศีรษะได้เข้าถึงการรักษาอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ความร่วมมือจากหน่วยงานสาธารณสุขจังหวัดในแต่ละท้องถิ่นเป้าหมาย ภาคเอกชนที่สนับสนุนด้านงบประมาณ และทีมผู้เชี่ยวชาญสหสาขาวิชาชีพ โดยมีหลักการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ “ค้นหา รักษา และติดตาม” และสอดคล้องกับภารกิจของศูนย์สมเด็จพระเทพรัตนฯ ที่ให้การรักษารอบคลุม 3 มิติ คือ “กาย ใจ สังคม” นักจิตวิทยาคลินิกมีบทบาทในโครงการคลินิกเคลื่อนที่สหสาขาวิชาชีพในขั้นตอน รักษา และติดตาม ในบทบาทการดูแลด้านจิตใจ เป็นการส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดี และป้องกันปัญหาด้านสุขภาพจิตแก่ผู้ป่วยและผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้ป่วยกลุ่มนี้มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

ในฐานะของผู้เขียนที่ทำงานเป็นนักจิตวิทยาคลินิกมากกว่า 10 ปี พบว่าผู้ป่วยกลุ่มโรคความผิดปกติบนใบหน้าและศีรษะนั้นนอกจากจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายของผู้ป่วยแล้วยังส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้ป่วยอีกด้วย เนื่องจากความผิดปกติบนใบหน้าและศีรษะเป็นความผิดปกติที่สามารถเห็นได้ชัด ไม่เพียงตัวผู้ป่วยที่ได้รับผลกระทบนี้ ผู้ปกครองก็ได้รับผลกระทบด้วยเช่นกันไม่ว่าจะเป็นผลกระทบต่อการทำงาเนื่องจากผู้ป่วยบางรายจำเป็นต้องมารับการตรวจติดตามอย่างต่อเนื่องทำให้ผู้ปกครองต้องหยุดงานเพื่อพาผู้ป่วยมารับการตรวจรักษา หรือในผู้ป่วยบางรายที่มีปัญหาด้านพัฒนาการ การเรียนรู้ ทำให้ผู้ปกครองต้องดูแลใกล้ชิด อีกทั้งปัญหาด้านเศรษฐกิจ การเดินทางจากต่างจังหวัดเพื่อมารับบริการตรวจรักษาในโรงพยาบาลที่มีความพร้อม

ด้านบุคลากรและอุปกรณ์การแพทย์ เป็นต้น จึงทำให้ผู้เขียนได้วางแผนรูปแบบการทำงานด้านสุขภาพจิตให้ครอบคลุมองค์รวมทั้ง 4 งาน คือ **ส่งเสริม ป้องกัน บำบัด และฟื้นฟู** เบื้องต้นเมื่อได้รับข้อมูล ของผู้ป่วยจากการลงทะเบียนมาในแบบฟอร์มออนไลน์ของศูนย์สมเด็จพระเทพรัตนฯ นักจิตวิทยาคลินิกจะให้บริการด้านสุขภาพจิตโดยการสัมภาษณ์และให้ข้อมูลเบื้องต้นสำหรับากรดูแลด้านอารมณ์จิตใจ ทั้งในรายที่มีพื้นฐานความมั่นคงทางจิตใจที่ดีเป็นต้นทุนอยู่แล้ว โดยการส่งเสริมจุดแข็งของครอบครัวเพื่อเป็นกำลังใจในการก้าวข้ามปัญหาและอุปสรรคไปได้ หรือในรายที่พบว่ามีความโน้มที่จะมีปัญหาด้านสุขภาพจิตก็จะให้คำแนะนำปรึกษา ส่งเสริมทักษะการดูแลจิตใจผ่านระบบสื่อสารทางไกล (telemedicine) และมีการติดตามเป็นระยะ

สำหรับงานป้องกันเพื่อมิให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตของผู้ป่วยและครอบครัว เช่น ปัญหาพัฒนาการพฤติกรรม การเรียน การปรับตัวและภาวะความเครียด ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะได้มาจากการสัมภาษณ์ ทำแบบประเมินภาวะความเครียด การคัดกรองปัญหาพัฒนาการโดยใช้แบบประเมินพัฒนาการเพื่อคัดกรองเบื้องต้น ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถทำผ่านระบบสื่อสารทางไกลได้ บางรายที่มีนัดหมายกับแพทย์ที่ศูนย์สมเด็จพระเทพรัตนฯ แล้วก็สามารถมารับบริการตรวจวินิจฉัยทางจิตวิทยากับนักจิตวิทยาคลินิกโดยตรงได้ หรือบางรายก็ประสานความร่วมมือในทีมสุขภาพจิตของโรงพยาบาลในภูมิภาคเพื่อให้ผู้ป่วยและครอบครัวไม่ต้องเดินทางมาที่กรุงเทพฯ เป็นการลดระยะเวลาการเดินทาง นักจิตวิทยาคลินิกจะใช้วิธีการหลายรูปแบบในการดูแลสุขภาพจิต เช่น ให้ความรู้พื้นฐานด้านพัฒนาการตามช่วงวัย การเลี้ยงดู เทคนิคการจัดการกับความเครียด และการดูแลสุขภาพจิตเบื้องต้น เพื่อให้ผู้ป่วยและผู้ปกครองมีทักษะในการดูแลจิตใจ เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตในอนาคตได้

ในกรณีที่ผู้ป่วยหรือผู้ปกครองมีภาวะของปัญหาสุขภาพจิตเกินกว่าที่จะจัดการได้ด้วยตัวเองจำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา นักจิตวิทยาคลินิกจะให้การบำบัดตามสภาพปัญหาของแต่ละราย เช่น ให้คำปรึกษาเชิงลึก การทำจิตบำบัด ซึ่งสามารถทำได้ทั้งผ่านระบบสื่อสารทางไกล (telemedicine) และการตรวจแบบผู้ป่วยนอกที่ศูนย์สมเด็จพระเทพรัตนฯ และมีการติดตามเป็นระยะ

งานที่ศูนย์สมเด็จพระเทพรัตนฯ ให้ความสำคัญและต้องทำร่วมกันกับทุกวิชาชีพ คือการฟื้นฟูจิตใจ และสังคมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ โดย มีกิจกรรมเพื่อสนับสนุนด้านอารมณ์จิตใจอย่างต่อเนื่องคือ **โครงการชีวิตนี้ยังมีหวัง** ที่จัดกิจกรรมสนุกสุขสันต์วันพบปะครอบครัวฯ จัดมาแล้วกว่า 8 ครั้ง เพื่อให้ผู้ป่วยและครอบครัวได้มาทำกิจกรรมร่วมกันถือเป็นกิจกรรมวันเด็กของผู้ป่วยก็ได้ นอกจากผู้ป่วยจะได้รับความสนุกสนานจากการได้เที่ยว ได้เล่นแล้วยังเป็นกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวได้เป็นอย่างดี จากโครงการดังกล่าวทำให้นักจิตวิทยาคลินิกและทีมสหสาขาได้ต่อยอดกิจกรรมเพื่อช่วยฟื้นฟูจิตใจและสังคมให้กับผู้ป่วยและครอบครัว ได้แก่ **โครงการสร้างความนับถือตนเองของผู้ป่วยเด็กและวัยรุ่นที่มีความผิดปกติบนใบหน้าและศีรษะ** โดยมุ่งหมายให้ผู้ป่วยได้มีความนับถือตนเอง สร้างความเข้มแข็งในจิตใจ สามารถจัดการกับปัญหาและอยู่อย่างปกติสุข มีการดำเนินการมาแล้ว 1 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2565 กับผู้ป่วยเด็กและวัยรุ่นจำนวน 9 คน พบว่าหลังเข้าร่วมกิจกรรมผู้ป่วยมีคะแนนความนับถือตนเองเพิ่มขึ้น 8 คน และ**โครงการเกษตรเติมฝัน** ได้ดำเนินการมาแล้ว 2 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2561 และปี พ.ศ. 2562 โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมให้กับผู้ป่วย ส่งเสริมความสามารถและศักยภาพของผู้ป่วยในการช่วยเหลือตนเอง และการ

มีอาชีพ เสริมรายได้ให้แก่ครัวเรือนเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน และพึ่งพาตนเองได้

จากเนื้องานดังกล่าวจะเห็นว่าการให้การดูแลด้านจิตใจของผู้ป่วยและผู้ปกครองเป็นงานที่ต้องดูแลควบคู่ไปกับการรักษาทางกาย และต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันและสอดคล้องกับตัวผู้ป่วยและครอบครัวให้มากที่สุด เพื่อพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้ป่วยกลุ่มนี้ต่อไป